

Джерела та література

1. Богінська І. В. Конфлікти пам'яті в міжнародних відносинах. *Регіональні студії*. 2021. № 24. С. 103–109.
2. Коннертон П. *Як суспільства пам'ятають* / пер. з англ. С. Шліпченко. Київ: Ніка-Центр, 2004. 184 с.
3. Путин хочет запретить отождествление СССР и Германии во Второй мировой войне. URL: <https://www.dw.com/ru/putin-rekomendoval-zapretit-otozhdestvlenie-rolej-sssr-i-germanii-vo-vtoroj-mirovojvojne/a-56340528>
4. Резолюція Європарламенту про правду... (27.09.2019). URL. <https://m.day.kyiv.ua/uk/blog/polityka/rezolyuciya-yevroparlamentu-pro-pravdu>
5. Ткаченко В. М., Якуба В. В. Війни історичної пам'яті: «newer more» чи «если надо – повторим»? (начерки історичної політики Росії) / Наук. конс. П. В. Мироненка; Академія політичних наук. Київ: Видавництво Політія, 2021. 344 с.
6. Хабермас Ю. Расколотый Запад / пер. с нем. Москва: Издательство «Весь Мир», 2008. 192 с.
7. European Parliament resolution of 19 September 2019 on the importance of European remembrance for the future of Europe. European Parliament (2019/2819(RSP). URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2019-0021_EN.html?fbclid=IwAR1q6-9tA38UxemNC-V9LUthYV9O0t11LYoADhhhHT0j43lnGhPgS7m48M
8. Malksoo M. The memory politics of becoming European: The east European subalterns and the collective memory of Europe. *European journal of international relations*. 2009. Vol. 15. № 4. P. 653–680.

ЄДИНИЙ НАРАТИВ ПРО МИНУЛЕ ЄВРОПИ – ВИКЛИК ТА НЕБЕЗПЕКИ

Гонтарська Ольга

Доповідь зосереджена на критичному сприйнятті Дому європейської історії у Брюсселі. У цьому прикладі розглядається ширше питання опозиції до пропалаваного спільного європейського минулого як частини політики пам'яті ЄС. Це пов'язане з питанням ролі політики пам'яті. Дослідження проводяться в рамках міжнародної програми з питань євроскептицизму, що фінансується Федеральним міністерством освіти та досліджень Німеччини.

Ключові слова: історична пам'ять, Об'єднана Європа, історична політика, спільне минуле Європи.

У своїй статті «Limits of Cultural Engineering: Actors and Narratives in the European Parliament's House of European History Project» (2017) німецький дослідник Вольфрам Кайзер питає, наскільки історична політика ЄС стала «східноєвропейською» [3]. Предметом його досліджень був насамперед розвиток проекту Будинку європейської історії (НЕН), і автор залишив вищезазначене питання відкритим. Період від започаткування проекту в лютому 2007 р. до відкриття музею в травні 2017 р. став часом великих змін і був відзначений важливими подіями щодо розширення Європейського Союзу на схід. У січні 2007 р. Болгарія та Румунія приєдналися до ЄС, а в грудні того ж року нові члени, які приєдналися до ЄС у 2004 р., стали членами Шенгенської зони (що, до речі, також суттєво вплинуло на Україну та її громадян). У липні 2013 р. Хорватія приєдналася до ЄС, а в грудні 2013 р. в Україні на Майдані Незалежності в Києві почалися протести у відповідь на рішення президента В. Януковича не підписувати Угоду про політичну асоціацію та вільну торгівлю з Європейським Союзом.

У 2017 р., коментуючи виставку у Будинку європейської історії, польський історик Павел Укельські, член Виконавчої ради Платформи європейської пам'яті та сумління (Platform of European Memory and Conscience, PEMC), зазначив «зростання ролі історії (точніше – історичної політики), яка може бути не лише питанням *soft power*, але також і питанням політики безпеки, як у випадку російської агресії проти України, апеляції російських політиків до минулого, підкріплених пропагандою історичної політики» [11]. Отже, музей, як елемент історичної політики та політики ідентичності, а також критичні коментарі до проекту є важливим питанням, яке необхідно дослідити, щоб визначити виклики та загрози європейській єдності.

Польські противники музею найбільше уваги приділяли регіональному досвіду комунізму у країнах східного блоку. Хоча керівництво музею Констанце Ітцель й Тая Вовк ван Гаал у 2012 р. заявили, що з самого початку метою було подолати західну перспективу, результат був сумнівним [7, 460, 187]. Велика потреба у визнанні та подолання дискурсу периферійності (питання про власне місце розташування) та страх втратити права вести переговори щодо офіційного наративу про минуле міцно присутнє у висловлюваннях противників виставки [1]. Автори критичних заяв застерігали від повернення уніфікованої ідентичності та гомогенного суспільства, яке представлене припущеннями, що виставка реалізує «покращену версію *homo sovieticus*, без місця для (офіційно постульованої) різноманітності» [10]. Виставка, яку сприймали навіть як неомарксистську, серед її польських критиків викликала асоціації з історичним наративом комуністичної доби, який не підлягав обговоренню [8]. Її навіть порівнювали з комуністичною пропагандою часів Йосипа Сталіна [5]. Варто відзначити занепокоєння, висловлене в критичних думках щодо нібито небажання дражнити

Росію. Це мало пояснювати рішення не представляти 1989 р. як великий тріумф європейських цінностей [10]. Це також сприймається як причина розрізнення між комунізмом, як ідеєю, та сталінізмом, як системою тоталітарного правління [9; 4; 2; 12], і маргіналізації опору протягом усього повоєнного періоду. Репрезентація спільного минулого щодо комуністичного періоду була сприйнята як недолік виставки також і в академічних текстах [13].

Досі дискусія щодо постійної експозиції музею, схоже, не обговорювалася та не обговорюється серед українських істориків, а цей голос був би дуже цінним як для подальшого розвитку українського, так і європейського наративу про минуле Європи.

Джерела та література

1. Cianciara A. K. Between EU's aspiring saint and disillusioned rebel: hegemonic narrative and counter-narrative production in Poland. *Journal of Contemporary European Studies*. 2021. 3, DOI: 10.1080/14782804.2021.1877121.
2. Cywiński P. Wykastrowany homo europeicus po elektrowstrzasach, czyli jak bardzo kocham unię i dlaczego. *wPolityce.pl*. 2017.12.11. URL: <https://wpolityce.pl/polityka/366654-wykastrowany-homo-europeicus-po-elektrowstrzasach-czyli-jak-bardzo-kocham-unie-i-dlaczego>
3. Kaiser W. Limits of Cultural Engineering: Actors and Narratives in the European Parliament's House of European History Project. *Journal of Common Market Studies*. 2017. 55, No. 3. P. 518–534. DOI: 10.1111/jcms.12475
4. Kazimierczuk A. Gliński: wystawa w Domu Historii Europejskiej narusza prawdę historyczną. *Rzeczpospolita*. 2017.10.06. URL: <https://www.rp.pl/swiat/art2395621-glinski-wystawa-w-domu-historii-europejskiej-narusza-prawde-historyczna> (accessed June 6, 2022).
5. Nowak A. Raport z domu umarłych. *wSieci*. 2017. no. 25, 19.06.2017. С. 84–89. Наведено за: *Teologia Polityczna*. 2017. 3.07.2017. URL: <https://teologiapolityczna.pl/prof-andrzej-nowak-raport-z-domu-umarlych>
6. Regente V. Flucht und Vertreibung in europäischen Museen. Deutsche, polnische und tschechische Perspektiven im Vergleich. Bielefeld: transcript Verlag, 2020. 650. URL: <https://doi.org/10.1515/9783839451694>
7. Roszkowski W. Muzeum europejskich pseudowartości. Інтерв'ю проводила Katarzyna Plachta K. *Rzeczpospolita*, 2017.09.09. URL: <https://www.rp.pl/swiat/art10228521-muzeum-europejskich-pseudowartosci>
8. Ukielski P. Komunizm jest dobry. Kontrowersyjny Dom Historii Europejskiej. Інтерв'ю проводив Piotr Zaręba. *Dziennik Gazeta Prawna* 2017.11.29. URL: <https://kultura.gazetaprawna.pl/artykuly/1088302,kontrowersje-wokol-domu-historii-europejskiej.html>

9. Ukielski P. Spektakularna porażka Domu Historii Europejskiej. *Rzeczpospolita*. 2017.10.27. URL: <https://www.rp.pl/plus-minus/art10134861-spektakularna-porazka-domu-historii-europejskiej>
10. Ukielski P. «Wypędzeni», obozy i Stauffenberg. Jak przeszłość dzieli Polskę i Niemcy. *Rzeczpospolita*. 2017.10.07. URL: <https://www.rp.pl/plus-minus/art2398101-wypedzeni-obozy-i-stauffenberg-jak-przeszlosc-dzieli-polske-i-niemcy>
11. Krytyka Domu Historii Europejskiej podczas debaty w Brukseli. *wPolityce.pl*. 2017.09.05. URL: <https://wpolityce.pl/polityka/356348-krytyka-domu-historii-europejskiej-podczas-debaty-w-brukseli-jak-widzisz-historie-ukierunkowana-na-cos-to-mamy-ideologie>
12. Ziębińska-Witek A. Muzealizacja komunizmu w Polsce i w Europie Zachodniej. *Res Historica*. 2018. No. 46. S. 235–252.

POLSKA MNIEJSZOŚĆ NARODOWA NA BIAŁORUSI A POLITYKA WŁADZ BIAŁORUSKICH I NACJONALISTYCZNEJ OPOZYCJI W KONTEKŚCIE PAMIĘCI HISTORYCZNEJ

Kruczkowski Tadeusz

Artykuł analizuje problemy pamięci historycznej, jako element polityki historycznej w kontekście polskiej mniejszości narodowej na Białorusi. Temat pamięci historycznej polskiej mniejszości narodowej w kontekście toczącej się polityki historycznej na Białorusi to problem, który zasługuje na rzetelne zbadanie. W artykule rozważymy tylko mały fragment tego problemu: pamięć historyczną polskiej mniejszości narodowej i politykę historyczną państwa białoruskiego i białoruskiego ruchu narodowego i problemu polskiego języka jako ojczystego w Kościele katolickim na Białorusi.

Politykę władz białoruskich i nacjonalistycznej opozycji do Polaków można podzielić na dwie wersje „białorusinizacji”. Piersza wersja „białorusinizacji” to pozycję do polskości na Białorusi nacjonalistycznej opozycji (przed wszystkim BNF). Druga wersja „białorusinizacji” podjęta przez reżim Łukaszenki była już pozbawiona różnych elementów nacjonalistycznych, właściwych dla jej pierwszego wydania.

We współczesnej Polsce, zaangażowanej we wspieranie białoruskich narodowców, panuje powszechne przekonanie o tym, iż zwycięstwo demokracji w RB rozwiąże także problemy Polaków na Białorusi. Jednak większość działaczy białoruskiego ruchu narodowego mówi o istnieniu na Białorusi Polaków jedynie jako Białorusinów-katolików, lub «opolaczonych» Białorusinów.

Słowa kluczowe: Białoruś, polska mniejszość narodowa, polityka historyczna, samoświadomość narodowa.

We współczesnym świecie pamięć historyczna, jako element polityki historycznej, jest ważnym czynnikiem w polityce zagranicznej i wewnętrznej państw. Sytuacja ta jest jeszcze bardziej skomplikowana, gdy weźmiemy pod uwagę pamięć historyczną